

חזקו ויאמץ לבכם

גליון ד' - סיון תשפ"א

שיחתו של מורנו הגאון הגדול הרב צמח מאזוז שליט"א

עמל התורה

איך אנחנו יודעים? מהקטע שכתוב אחרי זה במשנה: "חביבים ישראל שנקראו בנים למקום", אז מה שכתוב קודם לכן "חביב אדם שנברא בצלם" מדובר גם בגוי, גם גוי חביב כיון שנברא בצלם. וכן ראינו במסכת מגילה (דף י' ע"א) שהקב"ה אמר למלאכי השרת בזמן שהמצרים הרשעים טבעו בים: "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?", ולא נתן למלאכים להגיד שירה מפני שהם מעשה ידיו. אז כל העמים חביבים מפני שהקב"ה ברא אותם, אבל אתם, עם ישראל, היהלום שכולם! ההיפך הגמור מדעת הטיפשים שחושבים שהתורה כובלת וקושרת אותנו, "לא נותנת לנו לנשום". ההיפך.

למה נגרע מכל העמים

בתקופה הראשונה של המדינה לא היו כאן גנבים, כי היהודים בחו"ל לא היו רגילים לגנוב. ויש אחד שהיה מצטער, ואמר: "למה נגרע מכל העמים", למה לכל העמים יש גנבים ורק לנו היהודים אין גנבים? וכאשר נתפס הגנב היהודי הראשון, בא אחד וחבר עליו "מזמור שיר", ואמר: "סוף סוף אנחנו כמו כולם, אנחנו לא יוצאים דופן. יש גנבים לערבים, לנוצרים, לדרוזים, אז עכשיו גם ליהודים. איזה 'כיף', יש לנו גנבים... והיום לצערנו בתי הסוהר מלאים בגנבים ובכל מיני מרעין בישין.

אין פה יהודי אחד שהוא גנב!?

לעומת זאת אבי מורי הגאון הקדוש "איש מצליח" זכר צדיק לברכה, מספר הפוך, שכאשר היה שופט בבית המשפט של הגויים, ושם (להבדיל) הערבים מחקים את התורה, בכל דיון יש שלשה שופטים ולא רק אחד (ואבא היה אחד מהשלשה). פעם אחת היה תור גדול של נשפטים, והגדול שבשופטים עמד על עמדו, וכשראה את התור הארוך של הנשפטים, אמר: "מה זה, איך יכול להיות, כל הקבוצה הזאת כולם ערבים, אין פה יהודי אחד שהוא גנב???" ובאמת ככה היה בכל המדינות. יהודי יש לו יראת שמים, אז איך הוא יכול לגנוב, איך הוא יכול לקחת דבר שאינו שלו!?

אבא לא שותק!

כשקוראים בתורה על מתן תורה בפרשת יתרו, לפני שהתורה התחילה לספר לנו על היום הגדול שניתנה בו התורה, התורה נתנה לנו חוזה בינינו ובין הקדוש ברוך הוא. ה' קורא למשה רבנו: "ומשה עלה אל האלהים, ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" - מה לומר להם? - "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים" (שמות י"ט ג'). אתם צריכים לדעת שהקב"ה זה אבא טוב, מצרים עשו לנו רע? הקב"ה שילם להם!

משל למה הדבר דומה, לאדם שעשה רע לאיזה ילד, מה עשה אותו ילד? הלך לאבא שלו ואמר לו: "האיש הזה הרביץ לי, נתן לי אגרוף!" אם אבא שלו שותק, מה הילד מרגיש? לא איכפת לאבא ממני. אבל אם היה רואה הילד הזה שאבא שלו הלך לשני והתחיל לצעוק עליו ואולי גם להעניש אותו, הילד מבין שאבא שלו אוהב אותו. הקב"ה אומר לנו "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים" - המצרים עינו אתכם, העבידו אתכם, שיעבדו אתכם, ואני אוהב אתכם, לא שתקתי להם, "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי".

היהלום של העולם

ממשיך הפסוק: "ועתה, אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ" - עכשיו, לאחר שראיתם מה שעשיתי למצרים, כשאתם מכירים שאתם חייבים לי ומכירים שאני עשיתי לכם טובה, "אם תשמעו בקולי" - תקיימו כל תרי"ג מצוות שאני אתן לכם ותשמעו בקולי, "ושמרתם את בריתי", אז "והייתם לי סגולה מכל העמים" - סגולה פירושה סגולת מלכים (רש"י), הקב"ה אומר שאתם תהיו היהלום היקר שלי.

אמנם כתוב במשנה במסכת אבות (פ"ג מ"ד): "חביב אדם שנברא בצלם", ומדובר גם על אומות העולם.

יבשה, ואם לא, אגזור עליך שלא יהיה בך מים בכלל! נרתע הנהר והתייבש. היה איתו עוד אחד, אמר לנהר תסתלק גם לזה, והיה איתם עוד אחד גוי, ואמר לנהר שיסתלק גם לזה.

כח התורה

שואלים המפרשים: עם משה רבנו ים סוף התווכח, ואילו אצל רבי פינחס בן יאיר שהיה שנים רבות לאחר משה רבנו, הנהר נרתע ופחד ממנו, כיצד יתכן כך?

אלא כאשר משה רבנו קרע את הים, עם ישראל עוד לא קיבלו את התורה, אבל כאשר רבי פינחס בן יאיר ביקש מהנהר שייבקע, עם ישראל כבר קיבלו את התורה. ולכן הנהר נרתע ממנו, כיון שלתורה יש כח, ובכח של התורה אפשר לעשות הכל.

"מבקש ה"

הרבה בחורים שואלים: מה אפשר לעשות שאני אהיה אוהב ללמוד תורה?

יש כאן מאמר בגמרא במסכת ברכות (דף ס"ג ע"ב) שאתם בודאי יודעים אותו, אבל נקרא אותו: "תנו רבנן, כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה, היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי נחמיה ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, פתחו כולם בכבוד אכסניא (כבוד המארחים) ודרשו". אבל "פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה¹ ודרש: הפסוק אומר: "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה" (שמות ל"ג ז'). והלא דברים קל וחומר, ומה ארון ה' שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל, אמרה תורה והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד, תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, על אחת כמה וכמה". עד כאן.

ביאור הדברים. הפסוק אומר: "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה", ומה כתוב בהמשך? "והיה כל מבקש ה' יצא אל מחוץ למחנה". אז כתוב כאן שמי שבא בשביל ללמוד תורה באהל מועד, מקבל תואר "מבקש ה'", וזה לא דומה לתואר דוקטור או פרופסור וכל התארים האלה, הם לא מגיעים לתואר אחד של התורה. על התואר הזה חתום לא שר המדע ולא שר התרבות, אלא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. כל מי שבא לאהל מועד, אפילו שזה לא מרחק גדול, רק שנים עשר מיל, נקרא מבקש ה'. אז רבי יהודה אומר, "תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממקום למקום" - יש בחורים שגרים במרחק של מאה קילומטר מהישיבה, ויש בחורים ממרחק של מאתיים קילומטר מהישיבה, ויש בחורים שבאים מחו"ל ממדינה אחרת, כשיש לנו

הקב"ה אומר לנו "אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה", אתם לא כמו כל העמים, אתם היהלום של כל העולם כולו.

ממלכת כהנים

ממשיך הפסוק: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" - הקב"ה אומר אני אתן לכם עוד מתנה, אתם תהיו לי "ממלכת כהנים". אתם תהיו השרים של העולם, אתם תהיו המשרתים של הקב"ה. הקב"ה לא רוצה לקבל שירות משאר הגויים, כי מי הם בכלל שישרתו את הקב"ה? אבל אתם, אני אקבל מכם שירות, אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש!

גוי קדוש!

מה הכוונה "קדוש"? הסברנו את זה כמה פעמים - "קדוש" פירושו מעל הטבע. וזה אומר שאתה לא נופל כמו זבוב בכל דבר שהטבע דורש ממך, אלא אתה יודע לשלוט בעצמך. אתה תמיד צריך להתבונן האם הדבר הזה רצוי אצל הקדוש ברוך הוא או לא, אם הדבר הזה רצוי אצל הקב"ה אז ארוץ ואעשה אותו. אבל אם הדבר הזה לא רצוי אצל הקב"ה, גם אם יש לי תאוה או חמדה, או כל המילים ה"נעימות" האלה, אני לא אעשה מה שאני רוצה. אם הקב"ה אמר שאסור, אז אני לא עושה את זה. הקב"ה אומר לנו, אם אתם שומרים את התורה תזכו לכך שלא תהיו כמו בהמות שהולכים אחרי ההנאה שלהם, אלא תהיו מעל הטבע, גוי קדוש!

הקב"ה נותן לנו את הכוחות לשמור על העינים, לשמור על הפה, לשמור על המעשים שלנו, לשמור על הידים שלנו, לשמור על הרגלים שלנו, לשמור על המחשבה שלנו. "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", כל זה בתנאי ש"אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי", ואז תהיו מעל הטבע, עם ישראל ימשול על הטבע.

משה רבנו ורבי פינחס בן יאיר

מובא במדרש (שמות רבה פרשה כא) שכאשר משה רבנו רצה לקרוע את הים, הים לא רצה להיקרע, בטענה שהוא נברא ביום השלישי ואילו משה נברא ביום השישי, שהרי אדם הראשון נברא ביום השישי, והוא רוצה לעשות את רצון ה'. משה רבנו עם כל כובד משקלו לא היה יכול לומר לו תשמע בקולי, עד שיצאה הוראה מאת הקב"ה לים שישמע בקול משה. לעומתו מסופר בגמרא במסכת חולין (דף ז' ע"א) שרבי פינחס בן יאיר רצה לעבור בנהר, והנהר היה מלא מים, אמר לו רבי פינחס בן יאיר: תסתלק ותשאיר לי שהמקם יהיה

1. ודאי שצריכים לכבד את בעל הבית, אבל לפני כן צריך לכבד את התורה.

לא מתייאש, ואתה ממשיך ולומד, לא רבע שעה פה וחמש דקות פה. וגם אם קשה לך בהתחלה, בכל זאת תלמד! כמו שכתב רש"י כאן (פסוק ה): "ועתה - כל ההתחלות קשות" - אמנם כל ההתחלות קשות, אבל אחר כך אתה תרגיש את הנעימות שבתורה. צריכים לאהוב את התורה וללמוד אותה באהבה, וכך באמת נוכל לקבל את התואר 'מבקש ה', לא מבקש כסף או מבקש מדע, אלא מבקש ה'! מעשני הסיגריות אומרים שכאשר עישנו את הסיגרית הראשונה והשניה לא הרגישו תענוג, אלא אחרי כמה סיגריות. אבל אז נתקעים וקשה להם להפסיק.

"תורת ה'" או "תורתו"?

כתוב בתהילים (פרק א): "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וילילה". והגמרא במסכת עבודה זרה (דף י"ח ע"ב) שואלת: לכאורה הפסוק סותר את עצמו, שבהתחלה הוא אומר "תורת ה'" ואחר כך אומר "ובתורתו" - לכאורה כמו שהתחיל ככה היה צריך להמשיך: "ובתורת ה' יהגה יומם וילילה". והגמרא משיבה: בהתחלה עוד לא נקשרת בתורה, ולכן זה נקרא תורת ה', אבל לאחר שתלמד ותלמד ואפילו שזה קצת קשה, התורה תיעשה התורה שלך.

יפה אחד בצער ממאה שלא בצער

ואדרבה, מי שיש לו קצת שכל בראש ינצל את הזמן הזה של הקושי, "יפה אחד בצער ממאה שלא בצער" (אדר"נ ג'ו').

לדוגמא: שני בחורים יושבים אחד על יד השני. האחד - לומד דף אחד של גמרא בצער, מאד קשה לו, ובכל זאת הוא חוזר וחוזר וחוזר. ולעומתו השני - יש לו ראש פתוח, הוא מבין טוב, ובזמן שהראשון למד דף אחד, הוא כבר הספיק לגמור מסכת שלמה של מאה דף. מה הראשון יגיד? בעולם הבא עומדים לתת לי אחוז אחד בלבד ממה שהחבר שלי מקבל - הוא למד מאה דף, ואני למדתי רק דף אחד.

על זה רבותינו אומרים: "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער" - שניהם מגיעים לעולם הבא לאחר אריכות ימים, וממתנינים לקבל את שכרם. זה שלמד מאה דף נתנו לו 'חתיכה הראויה להתכבד', מקום גדול בגן עדן, ואילו לחבירו שלמד דף אחד נתנו מקום יותר גדול. אותו אחד בא ואומר להם: "סליחה רבותי הדיינים, נכון שאתם בית דין של מעלה, מלאכי עליון, אבל כנראה

כאן לילה יש להם יום, בקצה השני של העולם, והם באים בשביל ללמוד תורה, ודאי שמגיע להם את התואר הגדול והנכבד הזה 'מבקש ה', זה כבוד התורה.

כאשר רואים שלבן תורה מגיע תואר נכבד כזה "מבקש ה'", האדם ירוץ וישתדל לעסוק בתורה באהבה.

חביבה תורה על לומדיה כיום שניתנה מהר סיני

ממשיכה הגמרא שם: "ועוד פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש²: "הסכת ושמע ישראל, היום הזה נהיית לעם" (דברים כז ט). וכי אותו היום ניתנה תורה לישראל, והלא אותו היום סוף ארבעים שנה היה? - כיצד התורה כותבת 'היום הזה נהיית לעם', והלא כבר מאז שקיבלנו את התורה אנחנו נחשבים עם? "אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני". עד כאן דברי הגמרא.

מי ראוי לקבל את התואר "מבקש ה' "

לכאורה אלה שני מאמרים של רבי יהודה בכבוד תורה, אבל מסבירים המפרשים שזה מאמר אחד קשור בשני. וכוונתו לומר כך: מתי מי שבא מעיר לעיר וממדינה למדינה מגיע לו לקבל את התואר "מבקש ה' "? דוקא אם התורה חביבה עליו. לא אחד שהולך לישיבה בגלל שאין לו ברירה, או שהוא נוסע לישיבה מפני שאנשים מסתכלים עליו ואומרים הבחור הזה יושב בבית. זה לא נקרא מבקש ה'! מתי אדם יכול להיקרא 'מבקש ה' "? רק אם התורה באמת חביבה עליו.

יש בחורים אומרים לי: "כבר למדתי, אני עכשיו בגיל עשרים, עשרים ואחת, עשרים ושנים, למדתי כבר הרבה... אלה בחורים שהתורה לא חביבה עליהם. מדי פעם אני פוגש אנשים שאומרים לי "אני בעבודה שלי ארבעים שנה!", והוא הולך לכתובת הזאת וחוזר כל יום, למה הוא עושה את זה? בגלל שהעבודה שלו חביבה עליו, הוא שמח בעבודה שלו, ואפילו לא ניסה לקחת עבודה אחרת. בן תורה צריך להיות שמח בלימוד תורה שהוא לומד.

עצה נוספת כיצד משיגים אהבת התורה

יש שאלה שהרבה בחורים שואלים: איך אני אשיג את אהבת התורה, איך אני אעשה שהתורה תהיה ערבה עלי?

התשובה היא כך: אם תלמד תורה גם כשקשה לך, אז תזכה שהתורה תהיה ערבה לך. אבל זה דוקא אם אתה

2. הוא לא הסתפק רק במשפט אחד, צריך לדעת את הערך של התורה. והוסיף ואמר.

ובאמת במקום שמונה עשרה שנה זכה וחי ארבעים שנה. אביי הוסיף עליו, אמר: "בזבח ומנחה לא מתכפר, אבל בתורה ובגמילות חסדים מתכפר" - זכה וחי שישים שנה. למדנו מכאן שעמל התורה יכול לכפר מה שקרבן בבית המקדש לא יכול לכפר.

מכאן לומדים שאפשר לכפר על העוונות על ידי עמל התורה. מי מאתנו יכול להגיד אני צדיק ואין לי עוונות? אפשר לכפר עוונות על ידי עמל התורה, על ידי שטורחים בתורה³. גם אם קשה לך ואין לך חשק - בכל זאת תלמד. זה דבר גדול מאד, שהקב"ה מכפר בזה את העוונות.

להיזהר מלהפסיק באמצע הלימוד

עוד דבר אחד. אם תסתכלו בתפילה שקוראים אותה אחרי סיום התהילים, תראו שאנחנו מבקשים מהקב"ה שיסלח לנו על העוון החמור של פגם הברית, וגם מה שפגמנו בדיבורינו כאשר מפסיקים בלימוד. כתוב שם: "מלוח עלי שיח" (איוב ל ד), מה זה "מלוח עלי שיח"? זה גמרא במסכת עבודה זרה (דף ג' ע"ב) שאומרת שאסור להפסיק בלימוד. אמרתי למרן ראש הישיבה שלא כולם מבינים מה הפירוש בזה, ואז ראש הישיבה הוסיף שם בסוגריים: "להפסיק מלימוד תורה".

בא מישהו ורוצה לדבר איתך? תסמן לו שאתה לא יכול עכשיו, שיבוא אחרי שתסיים ללמוד.

באמצע האוכל אני מפסיק פעמיים שלש בשביל לקום לענות לטלפון, כי אני לא יכול שמישהו מצלצל לי ואני לא עונה לו. אבל אם אני לומד, אשתי יודעת שאי אפשר. היא שואלת אותי מתי אני מסיים, ואני רומז לה ביד מתי בערך אני מסיים. אבל אני נזהר מאד מלהפסיק באמצע הלימוד מפני שזה עוון גדול. התחלת ללמוד? שב, אל תצא! אם אתה צריך שירותים אל תרד למטה לקומת הכניסה, יש לך כאן בקומה בית המדרש בית הכסא. אדם צריך להשתדל לעשות כל מאמץ שלא להפסיק באמצע הלימוד!

יהי רצון שהקב"ה יעזור לנו, וצריכים לדעת שכמה שזה קשה לנו, כך השכר גדול יותר!

שרק הקב"ה לא טועה לעולם, אבל לכם יש טעויות. החלק שנתתם לי זה שייך לחבירי, והחלק שנתתם לו זה בשבילי. אני למדתי רק דף אחד, ולעומתי הוא למד מאה דפים. משייבים לו בית הדין: "אדוני, בבית דין של מעלה אין שגיאות. הסיבה לחלוקה הזאת היא כך: אתה למדת את זה בקושי, ואילו הוא למד את זה בקלות, ולכן אתה זכאי לקבל שכר יותר גדול ממנו". אדם שהלימוד קשה עליו, מצפה לו שכר גדול. לאחר זמן כשהלימוד נעשה לו קל ונפתחו לו מעיינות החכמה והוא מבין בקלות, אז השכר שלו קטן יותר.

"רק" למדתי גמרא

אם התורה חביבה עליך, אתה מקבל תואר "מבקש ה". בעולם הבא יאמרו לאותו אחד שיושב ועמל: "אתה מבקש ה'!", והוא יתפלא ויאמר להם: "אני מחפש את ה'?! אני רק למדתי גמרא". והם עונים לו: "כן, אתה תקבל את התואר מבקש ה' בזכות שטרחת ועמלת בתורה".

בזבח ומנחה לא מתכפר, אבל בתורה מתכפר

מרן הרב עובדיה זצ"ל כותב שיותר ממה שאפשר לתקן עוונות עם תעניות וסיגופים, אפשר לתקן עוונות על ידי לימוד תורה, התורה היא מעל הכל.

ואת זה לומדים מבני עלי - הקב"ה שלח את הנבואה ביד שמואל הנביא, שזרע בית עלי לא עלינו לא אליכם בגיל שמונה עשרה ייפטרו מן העולם, ולכן היו מחתנים אותם בגיל שלש עשרה, כדי שישאירו ילד או שנים אחריהם. והגזירה הזאת היתה מאז זמנו של עלי הכהן, שהיה במשכן שילה עוד לפני בית ראשון, ונמשכה גם לאחר הבית הראשון שהיה 410 שנים, וגם לאחר שבעים שנה של גלות בבל, וגם לאחר הבית השני שהיה 420 שנה, וגם אחרי התקופה של התנאים, למעלה מאלף שנה, עד שבאו רבה ואביי והוציאו את בית עלי מתוך המכה הגדול הזאת רח"ל, של מוות בגיל שמונה עשרה.

במסכת ראש השנה (דף י"ח ע"א) כתוב שרבה למד מהפסוק בספר שמואל א' (ג' י"ד) שהקב"ה נשבע: "חי ה' אם יכופר עוון בית עלי בזבח ומנחה עד עולם", ולמדו שדוקא בזבח ומנחה לא מתכפר, אבל בתורה מתכפר.

3. פעמיים בשנה אנחנו עושים בישיבה יום תענית דיבור. וכשעושים תענית דיבור ביום חול קוראים את כל הוידי, מה שלא יכולים לעשות בשבת. אבל לא העיקר לקרוא אלא העיקר להבין, והעיקר לקחת לפחות ארבעה חמשה דברים שבלי נדר נקבל עלינו, ובשום אופן לא נפר אותם. יום כזה של תענית דיבור, בלי רמזים, אתה והקב"ה בלבד, וחוקי מכם אין אף אחד בעולם! אתה רוצה לדעת כמה חבר שלך קרא? אחרי ערבית תשאל אותו כמה הוא הספיק. אין שום דחיפות להפסיק בשביל לראות, לא לדבר בידיים ולרמוז אחד לשני עם כל מיני קולות, עכשיו זה לא הזמן. תענית דיבור זה יום אדיר בימי שנה. כאשר מסיימים תענית דיבור בחו"ל, מביאים זוהר לרב לאחר ערבית, והרב קורא קטע של זוהר, ואומרים בר יוחאי וקדיש על ישראל.

פעם אחת הביאו זוהר לאבא, אבא פתח, והקטע התחיל במילים: "כד ישראל תייבין בתיובתא קמי מאריהון". אותו היום היתה שמחה גדולה בבית הכנסת, אנשים שמחו ואמרו שהקב"ה רמז להם שהתשובה שלהם התקבלה. הנה, בלי כוונה, ראש הישיבה פתח והקטע התחיל כך.